

A B. H. közgazdasági törekvései

Írta: BERNÁTH ISTVÁN, a Nemzeti Bank alelnöke



A B. H.-val való kapcsolatomban tulajdonképpen Párisban keletkezett a nagy forradalom emlékére 1899-ben rendezett világkiállítás keretében. A régi Páris egyik utcáját bemutató ódon házak által szeptember sikátorban kerültem össze Zilahi Simonnal, ki súlyt vetett arra, hogy részt vegyek a B. H. munkájában. E véletlen nyomán közel tíz éven át kísértem meg gondolataimat publicisztikailag a lap hasábjain kifejezni és az életbe átvinni. A B. H. nagy hatalom volt, az erős nemzeti érzés által támogatott haladás szóvivője. Magam a munka kezdetén álltam, telve azokkal az eszmékkel, melyeket Angliában és az Egyesült Államokban való egyéves tartózkodásom alatt magamba szívtem és amelyek szememben az igazi haladást jelentették. Amerika nyomását a magyar gazdasági élet már akkor kezdte érezni. Mivel védekezzünk, mezőgazdaságunkat hogyan tarthatjuk fenn, ez volt a nagy kérdés, melyhez még egy másik csatlakozott.

Új eszmék és irányok előretörését jelentette ez közéletünkben, mely akkor még teljesen a közjogi kérdéseket uralta. Ezek között szinte mindent elborító fontosságú gyanút a Béccsel szemben követendő politika szerepelt. E mellett a gazdasági és szociális fejlődés kérdéseinek tért és olvasóközönséget biztosítani nem volt könnyű. Mindamellett, hála a B. H. tekintélyének és az akkori felelős szerkesztő, Csajthay Ferenc jóakarató támogatásának, aki érezte a törekvések fontosságát, lassan, szinte észrevétlenül bizonyos fokig sikerült is.

Itthoni tapasztalataim, külföldi megfigyeléseim egyaránt azt a meggyőződést érezték meg bennem, hogy ha a fejlődés egészséges irányát és vele a nemzet jövőjét biztosítani akarjuk, akkor gazdasági életünket és e révén társadalmi törekvéseinket ki kell emelni az egyoldalú közjogi harcok keretéből, megteremtteni azt a közgazdasági politikát, mi a nemzeti lét alapjait biztosítja és érvényesíteni azokat a szociális követelményeket, melyek a haladás egészséges fejlődéséhez szükségesek. Nemzeti politikánkat át kell itatni és megtermékenyíteni általános emberi érzéssel, fogékonysággal a kicsinyek és gyöngék szenvedései iránt. A vagyonszaporítása egymagában nem elég, sőt veszedelmes lehet.

Igy születtek meg aztán azok a cikkek, melyek — tudomásom szerint a napi sajtóban először — kezdték a *kisemberek* érdekeivel foglalkozni. Odaállítva ható tényező

gyanánt azt, ami idegen országokban e téren történt. A rochdalei takácsokat, akiknek örök dicsősége, hogy az egyéni erély, az önmagunkba vetett bizalmat növelve és erősítve, vetették meg milliányi *kisemberek* nemcsak gazdasági jobblétét, hanem ami ennél is többet ér, erkölcsi emelkedésének alapjait is. Raiffeisent az ő hitelszövetkezeteivel és azt a mind nagyobb arányokat öltő munkát, mivel főleg Angliában lord Shaftesbury nyomán az alsó rétegek támogatása érdekében a vezető rétegek legjobbjai megindították.

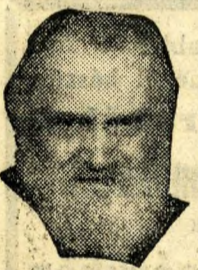
A *kártelek*, mint a gazdasági imperializmus eszközei, Amerikában 40—50 év előtt kezdtek kisarjadni. A ma is élő petroleumkirály, Rockefeller, akkor aratta első sikereit, könyörtelenül gázolva el a kis existenciákat. Nem volt nehéz belátni, hogy ez az irány, győzelem esetén, letörve a gazdasági szabadságot, érinteni fogja a nemzetek politikai fejlődését is. Ezt nálunk a közvéleménybe beleoltani, miután a vezetők közt is igazán kevesen voltak hajlandók gazdasági problémákkal komolyan foglalkozni, nem volt könnyű. Annuit azonban mégis sikerült elérni, hogy a Kuria az árak megállapításánál, mint föltétlenül irányadó és legitim tényezőt, a szabad versenyt ismerte el. Ez érzékeny csapás volt a kártelekra. De be kell ismerni, hogy a fejlődés mégis a kárteleknek kedvezett s azoknak sikerült nem egy iparágban az árak megállapítását teljesen függetleníteni a szabad versenytől. Hová kell és hová fog ez vezetni, arról elmélkedjenek azok, akiknél az emberi és nemzeti érzést a *pecunia non olet* elve még nem irtotta ki.

A kártelek ellenőrzése és korlátozásának szükségét ma főleg Hadik János gróf és Sándor Pál hangoztatják, de ezideig semmi számbavehető eredmény nincs. Ezzel szemben mindinkább szaporodnak azok az alakulatok, melyek az egész földet átkarolva, a tényleges termelés mellett elpusztítják a szabad versenyt, melyre valaha mindnyájan esküdünk.

A hírlapi cikkek hatását kinyomozni és felmérni sokszor nem lehet. Az új gondolatok csak lassan tudnak maguknak érvényt szerezni. Azt bizony ma sem mondhatjuk, hogy a negyven év előtti program minden részében megvalósult volna. Ezért még mindig küzdeni kell. De tartozom az elhunyt bajtársak, Kaas Ivor báró, Kemehegy Jenő emlékének s az élők közül Jancsó Benedeknek és Csajthay Ferencnek azzal, hogy megértésük és támogatásuk erősen serkentett arra a munkára, amelyre vállalkoztam, ami szerintünk a nemzeti jövő érdeke volt és amit az események igazán *ad oculos* bizonyították, maradt is.

Első irodalmi zsenjém Rákosi Jenő kezében

— Balogh Pál visszaemlékezése —



Biz annak ötvenöt éve már! Akkor Rákosi Jenő 33 esztendő volt és napilapot szerkesztett: a Reform-ot. Körülötte csoportosult az irodalom aranyifjúsága, csupa fiatal, tüzevű titán. Ott bontotta ki szárnyát Kaas Ivor báró, Bereczik Árpád, Dóczy Lajos, Salamon Ferenc, Csepreghy Ferenc, Tolnai Lajos, Ágai Adólf és sok más, akiknek élén Rákosi Jenő új korszakot nyitott a Reform-mal az ötvenes és hatvanas évek primitív magyar sajtójában.

Süldőkorom ez évadjan, alig husz esztendővel a vállamon, forrt bennem az ambíció, hogy mielőbb a Reform tárcaronala alatt pompáztathassam cikkeimet. Nekibuzulván az írásnak, csakhamar elkészültem egy szatirikus rajzzal, mely a párbajmániát figurázza ki. A rajz címe ez volt: Kakasviadalok Magyarországon. Felolvastam az opuszt barátainknak, kik egyhangúlag elmondták róla, hogy valóságos remekmű.

A kéziratot meglehetősen lámpalázasan vittem el a Reform szerkesztőjének. Nem sikerült hozzá rögtön bejutnom; előkelő vendég volt nála: Horvát Boldizsár, az egykori igazságügyminiszter. Élénken vitázó társalgás hangzott ki a csukott ajtó mögül.

Végre kitarultak az ajtószárnyak, s Rákosi Jenő a lépcsőházig kísérte illusztris látogatóját.

Csak most állhattam elébe a kakasok kéziratával. „Majd elolvasom“, úgymond, mikor átvette. Utolsó szava ez volt: „Egy hét múlva tessék a válaszért eljönni.“

Ott is voltam a legfontosabban. Iróasztalánál fogadtam. Rámismert azonnal s ezt mondta: „Hát kérem, én a cikkét kiadom; de várnia kell, míg rákerülhet a sor, mert sorrendet kell tartanom.“

Boldogan feküdtem aztán neki a várakozásnak. Vártam hétről-hétre, majd hónapról-

hónapra. Hiába! Végül szemembe ötlött a ráim névze szomorú hír, hogy a Reform legközelebb megszűnik, s Rákosi Jenő a megnyilandó Népszínház igazgatója lesz.

Már csak abban bízokdtam, hogy kakasaim a Reform utolsó számainak egyikében fognak kukorékolni. Nem eselekedték! Nagyon elszontyolodva kullogtam a szerkesztőségbe visszakeréni póruljárt kéziratomat. Rákosi Jenő ismét rámismert, mosolyogva vállonveregetett s ezeket mondta: „Az ön cikke bizony kiszorult a lapból. De már elhelyeztem másutt, a Nemzeti Hírlapnál. Jelentkezzék ott Toldy Pistánál, a felelős szerkesztőnél, annak adtam át a kéziratát, kellő ajánlással. Ez a lap alig honorálhatja a cikkeket úgy, ahogy a Reform tette. Szerény lesz a kezdet, de én is úgy kezdtem!“

Rohantam a Franklin Társaság házába, a Nemzeti Hírlap szerkesztőségébe, ahol Toldy István, a nagy Toldy Ferenc kongeniális fia, igen kedvesen fogadott. „Cikkét még nem olvastam, de nagyon kíváncsi vagyok rá, mert Jenő nagyon dicsérte“, — mondotta egyebek közt. Fölírta egyben lakásom címét, s már harmadnap levél jött tőle: gratulált irásomhoz, s buzdított, hogy mentül többször keressem föl lapját cikkeikkel. Együttal megküldte egy ötforintos bankjegy alakjában az első honoráriumot kakasaimért, amik 1875 augusztus elején kukorékoltak a Nemzeti Hírlap hasábjain. A következő tavasszal pedig Toldy István belső dolgozótársnak szerződötett lapjához, Balázs Sándor helyére.

De a magam igazi helyét csak évek múlva sikerült megtalálnom, mikor a sors úgy keverte az élet kártyáit, hogy újból összekerülhettem Rákosi Jenővel. Szerződése, mely őt hat esztendőig a Népszínház igazgatóságához kötötte, eközben lejárt; megújítani pedig nem akarta azt, mert visszavonzódott „első szerelméhez“, a sajtóhoz, azzal a becsvágygal, hogy új lapot indít, melyben betetőzheti művét, amit a Reform indulásakor megalapozott: ez a *Budapesti Hírlap*.

SPORT ÁRUHÁZ



SKABA ÉS PLOKL
18 65
BUDAPEST

VI. VILMOS-CSÁSZÁR ÚT 33.

VADÁSZAT
HALÁSZAT
TURISTASÁG
ATLÉTIKA
TENNISZ
BOX ÉS
TÉLISPORT
SZEREK NAGY RAKTÁRA!
SPORTRUHA-OSZTÁLY



Nyarlalósátrak raktárainkban felállítva láthatók!